

Олена Мелашенко

(Київ, Україна)

ПРОБЛЕМА ТЕХНОКРАТИЗМУ У ВИЩІЙ ТЕХНІЧНІЙ ШКОЛІ І РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА

Технократизм в сучасній вищій технічній школі України. Розвиток творчої особистості студента як шлях до меритократії.

Ключові слова: *особистість, технократизм, освіта, вища технічна освіта, творення особистості, меритократія.*

Технократизм в современной высшей технической школе Украины. Развитие творческой личности студента как путь к меритократии.

Ключевые слова: *личность, технократизм, образование, высшее техническое образование, развитие личности, меритократия.*

The problem of technocratism in modern technique school of Ukraine. Development of the creative personality of the student as the way to meritocrate.

Key words: *personality, technocratism, education, higher tehniqne education, progress of personality, meritocrate.*

Постановка проблеми. Сучасне життя в Україні — це динамічний процес, в якому людина самотійно обирає свій життєвий шлях лише маючи особистісні тенденції до індивідуалізації. Саме тому освіта стає суспільним інститутом, який дає не тільки знання, а ще і формує мотиви саморозвитку, мотивує самореалізацію, стимулює молоду людину до пошуку і розкриття особистісної суті, формування особистості, яка забезпечує сталий розвиток суспільства.

Сучасна особистість змінює характер свідомості, мислення інших психологічних процесів. Трансформується інтелектуальна, мотиваційна, емоційна і волюва сфери. Відстежується гальмування розвитку операцій мислення, уяви, процесів творчого сприйняття світу. Все це пов'язується з

прагматизмом мислення, зниженням якості життя та освіти.

Зміна цього контексту можлива при переорієнтуванні особистості на трансцендентні мотиви, тобто самореалізацію в обраній професії, взаємодії з іншими людьми, суспільством.

Саме особистісна ідея забезпечила інноваційність, рух освіти від об'єктивної до суб'єктивної, замість декларативної, трансдуктивної.

Праці О. Асмолова, С. Смирнова, П. Єрмакова, Д. Леонтєва, І. Котової, О. Петровського та ін., присвячені саме акцентуації особистісних параметрів, були базисними для теорій особистісно зорієнтованої освіти, а також теорії і концепції Б. Ананьєва, Г. Крайга, Д. Фельдштейна, Л. Божович, Л. Виготського, І. Кона, Е. Еріксона, І. Кулагіна, , що розкривають розвиток особистості етапу пізньої юності (студентський вік);; теорії зв'язку особистісного та професійного розвитку Е. Зеєра, В. Шадрикова та ін.

Все це дає можливість розуміння необхідності реформування сучасної вищої технічної освіти і недостатнього знання механізмів її гуманізації, необхідності існування особистісно-центрованого підходу.

Мета статті: з'ясування впливу технократизму на вищу технічну освіти України і формування особистості майбутнього науково-технічного фахівця.

Студентство технічних вишів має, зазвичай, сталі прояви технократизму на рівні структури особистості, і на рівні структури соціального інституту освіти України.

Ми розглядаємо освіту як процес навчання і виховання, тобто саме через них технократизм впливає на особистість. Навчання надає індивіду технічні знання і методологію вирішення практичних проблем, це може відбуватись, і до того іде, і — безособово. Що стосується процесу виховання — то присутність викладача (суб'єкта освітянської діяльності) — технократа має бути. Саме через нього, його особистість і відбувається практично вплив на розвиток особистості студентів технічних вишів і освіти на етапі глобалізованого переходу світової спільноти до інформаційного суспільства.

Сучасний технократизм це специфічне соціальне, психологічне і

політологічне явище у соціальному організмі України. “Знання — сила, і, очевидно, парадоксальним чином справа дійшла до того, що природничі науки і технології, за допомогою своїх знань про те, що відбувається в неживому світі абстракцій і наукових висновків, набувають великої і постійно зростаючої влади. Ця влада дає можливість їм управляти і змінювати світ, в якому мають привілеї або приречені жити люди” [5: 119].

Розвиток техніки — це розвиток людства з часів, коли людина вперше винайшла знаряддя виробництва. Потім, з розвитком техніки, іде процес синтезу фізичного і духовного, або феноменального і ноуменального, саме того, з чого з’являється і розвивається соціум.

Специфіка тлумачення технократизму полягає в тому, що ми розглядаємо його як специфічну взаємодію людей між собою, в основі якої лежить теорія технічних знань, які використовуються як методологія управління суспільством і освітою.

Технократизм у вищій освіті — це дії менеджерів з інженерно-технічною освітою, що мають як методологічну основу дій — технологічний детермінізм, а також, маємо продукт їх діяльності — студентів, що стають новими носіями технократичного знання, повторюючи своїх вчителів.

Сучасного технократа називають вже не інженером людських душ і суспільної свідомості, а вершителем долі держави і світу. Така постановка питання призвела до психологічного надлому в суспільній свідомості (зростання стресів, злочинності, наркоманії, тероризму), а також до технологічного та екологічного надламів.

Сучасність диктує необхідність поєднання цивільної і професійної відповідальності освітян, освітян, які працюють на теренах вищої технічної освіти. Новий вид існування технократизму — є комп’ютерократія. Ще за Аристотелем — життя людини — це і професійна творчість, і творення добра. Сучасність реально підкреслює загрозу відчуження особистості як засобу реалізації анонімної влади і гноблення людства (конкретніше — людини).

Керівники-технократи намагаються підкорити підконтрольні їм

особистості, моральні установки яких мають хоча б якісь розбіжності з їхніми. Вони орієнтуються на передбачуваного, підкореного працівника, що виконує накази, але це призводить до придушення людської особистості і її індивідуально-творчого начала.

Сучасні вітчизняні і російські психологи пишуть про спроби розглядати людину як гвинтик, компонент технічної або соціально-технічної системи, як агента, а не суб'єкта діяльності [1: 188-191]. Саме про це свідчать дані соціологічного опитування студентів III, IV курсів НТУУ "КПІ" у 2009 та 2011 рр. (56 % респондентів у 2009; 51 % у 2011 рр. зазначають, що їх роль є суто технічна, бездіяльна в процесі отримання технічних знань).

Основними властивостями технократичного мислення стало підпорядкування людини ідеалам, пов'язаних з технікою і технологіями (техноцентризм). Тобто протистояння живому технічному, протиставлення штучного природному. Технократичне мислення містить небезпеку самознищення як носію, так і об'єктам його діяльності (біо-, гео- і соціосфери). На це вказало 13 % респондентів у 2009 р.; 19,5 % у 2011 р., 19 % у 2013 р.

Молоді науково-технічні фахівці, щойно отримавши диплом про вищу освіту не завжди є сформованими соціальними особистостями. Маючи вищу технічну освіту, не мають бажання реалізовувати свій творчий потенціал в Україні, що в свою чергу це унеможливорює повноцінну інтеграцію до світового товариства. Питання поєднання в єдине ціле факторів індивідуалізації та соціалізації особистості — початкове питання для сучасної особистості.

Випускники вищих технічних шкіл, які не володіють соціально-комунікативною компетентністю мають низьку інтеграційну здібність, конфліктність, відсутність толерантності та т. п.

Основна цінність сучасного технократизму — це співвідношення ціни та якості. Така раціональність може бути застосована в деяких економічних і життєвих ситуаціях, але не в глобальному масштабі.

На жаль, технократизм як соціальне явище у сфері освіти, вищої технічної освіти широко не досліджується.

Специфіка освіти полягає в тому, що вона перебуває всередині культури, і традиційно вважається, що освіта є доволі консервативною сферою суспільства і повинна бути пов'язана з академічністю, ініціативністю тих, кого навчають. Треба неодмінно наголошувати, що людина, і саме людина — головна цінність суспільства знань, складає основу світогляду і віддзеркалює реальність. Тобто, головним стрижнем сучасної освіти має стати визнання людини системоутворюючим чинником освітньої системи XXI століття. “Сенс і ціль освіти — людина у постійному розвитку, її духовне становлення, гармонізація її відносин з собою та іншими людьми, зі світом... Система освіти створюється для людини, функціонує і розвивається в її інтересах, слугує повноцінному розвитку особистості і в ідеалі її призначення — щастя людини” [2: 12-13].

Таким чином, особистість людини виходить на передній план у формоутворенні і саморозгортанні соціального світу саме через освіту.

Враховуючи викладене вище, необхідно формувати умови вищої технічної освіти, у якій буде існувати нове співвідношення між гуманізмом і технократизмом на користь розвитку особистості, оскільки розвиток людини як особистості є головною умовою подальшого розвитку суспільства, суспільного прогресу.

Сучасна агресивність технократизму як в соціумі так і в системі вищої технічної освіти України є проблемою, яку маємо у зв'язку з входженням до інформаційної фази розвитку, що потребує гуманізації соціального життя і демократизації управління.

Технократизм є явищем, що привело людство до певного рівня матеріального достатку, але вже трансформувалось і втягує світову спільноту в добу Постмодерну, яка і буде існувати надалі. Це дає базу для існування двох систем освіти. Одна — для наявних виробничих сил, друга — обслуговує соціальний прогрес сучасного суспільства.

Висновки. Обмежити вплив технократизму на вищу освіту ми можемо посилюючи процес гуманізації пізнання, симбіозу набутого знання і

особистості студента. Тоді на виході ми будемо мати артефакти творчої, духовної діяльності особистості, що виражаються в загальнолюдських цінностях, бо це і є найвища цінність еволюції соціального світу.

Технократизм обов'язково зміниться ноократією або меритократією, бо сучасні освітні системи стають засобом регуляції поведінки людей. Такими засобами є і мови або знакові системи, а механізм регуляції освіти полягає у смислотворчості, однак все це поки що мегаперспектива. Окрім того, питання співвідношення технократизму і гуманізму в умовах сьогодення України, на нашу думку, необхідно застосовувати під час викладання відповідних тем з соціальної психології та педагогіки, соціології освіти, культурології у вищих навчальних закладах країни.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зинченко В.П., Моргунов Е.Б. Человек развивающийся. Очерки российской психологии. — М.: Тривола, 1994. — 304 с.
2. Зязюн І.А. Концептуальні засади теорії освіти в Україні // Педагогіка і психологія професійної освіти. — 2000. — № 1. — С. 12-13.
3. Фромм Э. “Иметь” или “быть”? : Пер. с англ. — М.: Прогресс, 1990. — 336 с.
4. Кургузов В.Л. Гуманитарная культура (теоретическое обоснование феномена и проблемы функционирования в техническом вузе). — Улан-Удэ: ВСГТУ, 2000 — 553 с.
5. Хабермас Ю. техника и наука как “идеология”: Пер. с нем. М. Харькова. — М.: Праксис, 2007. — 208 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Мелашенко Олена Маратівна - кандидат філософських наук, доцент кафедри психології і педагогіки Національного технічного університету України “Київський політехнічний інститут”.